

הלכות חל המועד סימן תקמב תקמו

שאין לו *מה (ב) (ג) יאכל (ח) גדי שישתכר (ז) ונתיים :

תקמב דין מלאכה על-ידי אינו-יהודי בהל המועד, ובו ג' סעיפים :

א *כל דבר שאסור לעשותו, (א) אסור לומר (ב) לאינו-יהודי (ב) לעשותו: ב [*] באינו-יהודי שקבל מערב יום-טוב לבנות ביתו של ישראל (ג) בקבלנות, אסור להניח לעשות בחל המועד (ד) אף-על-פי שהוא חוץ (ג) לתחום. יאכל אם נתן לו מלאכה (ה) בתלוש קדם המועד (ו) בקבלנות לעשותה בתוך ביתו של אינו-יהודי, מטר: ג (ז) מטר לתן לאינו-יהודי מלאכה בקבלנות

א ברימא מוצרקי
י"ב ב שם ונאמר
רב
ג תרא"ש שם בשם
הראב"ד והגהות
סימוני בשם סמיני
ד ברימא שם

שערי תשובה

[ב] יאכל, עבתי. ועין ב"ב פהרמא תנאי סימן קד בנותן בגד לחסד לחפר, אם יש לו לבר הפגד הנה גדרים אחרים פשיטא האסור, אלא אסור הוא בגד הערוך למועד אינו מטר כ"א מנשה הקדוש, ומטר אפילו בשקר לחפר לפניו הקבל, אכל אם אינו נחמץ למועד או לחפר דרבי אסור אפילו בחנם וקרן בשקר, אם לא ע"י פועל עני שאין לו כוח יאכל, ע"ש:

[*] א"י שקבל בו, ואם טהר חזון לבנות, עני מה שקתתי לגיל סימן רמז ס"ק ג מןשוכח נודע כיהודה ח"א סימן יב, ועין ב"ב פהרמא תנאי סימן קד בבבני בית-הכנסת שנתפשו עם הנאים בקבלנות והתנו לשבת בשבת ור"ט אכל על חה"מ לא התנו, ואם ירצו להשבות האמן ולפועלן מקלאבתם בחה"מ יהי צרכים לשלם שכרם, והצלה להמיר, דבבב"ס ליקא חשדא, כמ"ש המג"א סימן רמז, רק משום חילול השם לפני א"י, והח"מ ליקא חילול השם פנין שרואים שש"אל עוקקים במימם ושאר מקלאכות המפרים יורעים שעה אסור לישאל בדיט לכן הם ס"בין שבחה"מ אין אסור מלאכה וכו', ור"ש שמש"ב דבר המג"א מפה שהקשה עליו בא"ר והוספתו שבת, ועין בהשוכח המג"א ב"ב תשנ"ט סימן קמב שאפילו התחילו הא"י לבנות קדם לגמר בה"מ, ע"ש, ותיבאו מה"ב ובתי"כ ש"כ"ה השבלי"קט בשם הגאונים:

באור הלכה

* מה יאכל, ידוע דעת המ"א וגם איתא אחרונים שהעתיקו דבריו ודוקא שאין לו אפילו לחם ומים, ודעת אג"ת דב"ה דאפילו יש לו אף אין לו גדי צרכו ליום-טוב ג"מ ש"י, והנה לצניח דעתי מחלקים הבבלי והירושלמי בפרשיו ומתניין בזה, דבירושלמי איתא על ההיא משנה שאין פוחזין שטר-חוב במועד ואם אינו מאמינו או שאין לו כוח יאכל הרי זה יאכל: אמר רבי ירמיה, אם אינו מאמינו, ללנה: או שאין לו מה יאכל, ללבלד [ותינו כפרש הבבלי ב"דף יג], אמר לו רבי יוסי: אם אומר אף בן מצאית מטר את האפנות במועד, אלא אם אינו מאמינו, למלגה שעבדו: או שאין לו מה יאכל, למלגה זו, ופרש הקרבן ענה וזה לשונו: "אמר לו רבי יוסי אמ"ן, שאם אין ללבלד ללכל מטר לעשות מלאכה, "אסור מטר כל הפלאכות במועד", שרב אפנים עושים קדי פונטנס, עד כאן לשונו. ואם פרש דדעת הגאונים אברהם שאין לו מה יאכל ללכל אפילו לחם ומים, ליקא קשיא קלל, דהלא אנו רואין בחוש שרב האמנים לא יחסר להם לחם ומים אפילו אם יזדמן איתו יום שאין לו מלאכה, אלא על-פירושך הוא קפד שאין לו גדי צרכו ליום-טוב דהינו פשוט ב"ן פהרמא, ולהכי קטקשה אמ"ן מפרים כל הנוצלים לעשות מלאכתם בחל-המועד, שרב בעלי אפנות הם מאמצמים, ועל-כן כנחך לפרש פרוש אחר במשנה, וקמא שלנו סובר בדעת רבי ירמיה, ולא הש לקשית רבי יוסי משום שהוא מפרש אין לו מה יאכל בפשטה וליכא קשיא קלל, וכפ"ל. ונראה לי עוד טעם ולירושלמי שלא רצה לפרש כן, משום דבמשנה דף יג תנא שם: אין לוקחין בתים וכו' או שאין לו מה יאכל וכו', ושם על-פירושך הנה שאין לו גדי צרכו, פנו שפחבו הירושלמי קמא סימן כג והמדרש מההיא דירושלמי ב"ב, ועל-כן דעת הירושלמי דגם כאן הנה שאין לו גדי צרכו, ולהכי קטקשה שפיר וכו"ל. היצא מכל זה, ובאין לו גדי צרכו ליום-טוב, לדעת הירושלמי אין להסיר

באר היטב

(ב) יאכל, פתב המ"א: משמע דאם יש לו ללכל אפילו לחם ומים אסור, ע"ש: (ג) ונתיים, כסב הט"ז: האי קבל לשון כא ללמד דלית דלא מטר אלא גדי שיתנה לו כוח יאכל לחוד, קמ"ל פנין דהמר בהאי מלאכה מטר לקבל השקר אפילו הוא הרבה מקדי אכילתו, ותננו בהאי מלאכה גופא שמקבל בשעה שאין לו מה ללכל, אכל אחר שקבל א' אסור אח"כ באחרים, עכ"ל. וכתב ב"י דקשאין לו מה יאכל, אף אם יש לו קלי-כוח ללכל ש"י, א"א"כ יש לו סחורות למכור, ע"ש:

(ב) לא"י, נ"ל דלצורך מצוה הצורך בחה"מ שרי לומר לא"י לעשותו, דהא יש מתירין אפילו בשבת, מ"א, ע"ש ש"י סי"ה: (ג) בקבלנות, ואם בנו האסור מטר לכנס בו, מ"א וט"ז, ע"ש: (ג) לתחום, דתישנין שביבואו לשם אגשים ממקומות אחרים, ואריס מטר לעשות בשדה כמ"ש סימן רמז:

ו"ט ואינם רוצים לפעל ואם אין מניחים אותם למכור לא יהי נקמרים, אסור להניחם לגמר בה"מ, ע"ש, ותיבאו מה"ב ובתי"כ ש"כ"ה השבלי"קט בשם הגאונים:

משנה ברורה

מה ללכל כלל: (ח) גדי שישתכר ונתיים, ואף אם יש לו כלי-כוח למכור, מטר לעשות מלאכה ואינו מחייב למכור כלי-ביתו, אכל אם יש לו סחורות ויכול למכרם אסור לו לעשות מלאכה [אחרותם], עוד כתבו, דמלאכה שמקבל בשעה שאין לו מה יאכל, מטר לקבל שכר אפילו הרבה יותר מקדי אכילתו, אכל אסור-קד אסור לו לקבל לעשות מלאכה אחרת בשל אחרים:

א (א) אסור לומר לגדי וכו', דעשו תכמינו מועד לזה קשבת (1) ויום-טוב (2), ומקל מקום אם הוא צריך בחל-המועד לצורך מצוה (3), שרי על-ידי עבד (4), דהא יש מתירין אפילו בשבת, עין סימן שד סעיף ה [מ"א וש"א] (5): (ב) לעשותו, ואפילו אם הוא משער (6) שאם לא ישכר עכשיו העפוי"מ לעשות במועד יצטרף לשלם ביקר גדול לאחר המועד, אפילו הכי אסור, דמה שאינו בידו לא מקרי העפוי"מ: ב (ג) בקבלנות וכו', רוצה לומר, אף שהוא בקבלנות ולא בשכיריים, וגם אינו מצוהו שיעשה במועד, וכל דעבד אדעתה דנפשה עבד גדי לומר במהרה אח מלאכה, אפילו הכי אסור, שהרואה יאמר שהוא שכיר אצלו, ואם כל העיר דרפון לבנות בקבלנות, ענין לעיל בסימן רמז סעיף א בבאור הלכה, ואם בנו באסור, פנין שהוא בקבלנות ולא בשכיר-יום (3) שרי לדור בו: (ד) אף-על-פי שהוא חוץ לתחום, לפי שהולכין לשם בני-אדם ויראו המלאכה ויאמרו בשליחות ישראל עושה, מה שאין פן בשבת ויום-טוב: (ה) בתלוש, ופעמים יציר מטר אף במחבר, כגון שנתן לו שדה (ג) באריסות [דהינו למחצה או לשליש ודביע], מטר להניחו לעשות במועד, דעבד אדעתא דנפשה ולא איתי למחשבה שהוא שכיר-יום (4), שהכל יודעין ששדה עומדת לאריסות: (ד) ואפילו נקדים בני-ביתו של ישראל האוכלים אצלו מסעדים להאריס במועד, אפילו הכי שרי, פנין שאין הישראל נותן להם שכר על קד, נמצא שאין באים בשליחותו: (ו) בקבלנות לעשותה בתוך ביתו וכו', רוצה לומר, דבנה תו לא אתי לידו חשד ומטר פנין שהוא בקבלנות: ג (ז) מטר לתן לגדי וכו', והוא הדין (5) הלישראל שרי לסוף (ו) תקט גדי, דלא

שער הענין

(6) חיי-אדם: (3) עין סימן רמז במשנה בריכה סעיף קטן י"ט וסעיף קטן כ"ז: (4) מן אבתם ופשוט: (7) שם בשם המוקד"י וסוף: (5) מן אבתם וש"א, ונתיים: באלה רבה שפסק על זה וכתב דכל הפוסקים הדין 'לגדי' עין שם, ובמחילת כבוד ודחתו, לא עין בנמכרים פ"ק ז מהלכות יום-טוב בסופו, ומוכח בקדמא שאין חילוק בזה בין גדי לישאל, עין שם, וכן מהדישי ריטב"א ב"ב ב מוכח ג"מ דהוא הדין לישאל: (1) וקט"א שם:

הלבנות חל המועד סימן תקמב תקמג

ביאורים ומוספים

סימן תקמג

דין מלאכה על-ידי אינו-יהודי בחל המועד

[משנ"ב ס"ק א]

דעשו חכמינו מועד לנה קשקתי (יום-טוב²), ומקל מקום אם הוא צריך בחל-המועד לצרף מצנה³, שרי על-ידי עפוי"מ⁴ וכו', עין סימן שז סעיף ה [מ"א וש"א]⁵.

1) ומימי אין דינו לגמרי כשבת ויום טוב, כמבואר בשו"ע לעיל (סי' תקלו ס"ד) שאם בא נכרי מעצמו ועשה מלאכה שאינה גמור (ראה הערה הבאה) עבור ישראל, מותר לתת לו שכרו, מה שאין כן בשבת ויום טוב. והוסיף הביה"ל שם (ד"ה ויחל המועד) שבמקרה זה יתכן שאפילו במועד עצמו מותר לשלם לו ואין צריך להמתין מלשלם לו עד אחר המועד, והניח בצ"ע.

2) וכן דבר שאיננו מלאכה גמורה ואיסורו רק משום שנראה כעושה מלאכה, אסור לומר לנכרי שיעשה בשבילו, כמבואר בשו"ע לעיל (שם) שאסור לומר לנכרי לדייר את הקרקע, כלומר להכניס בהמות לשדה והיא מדובלת מעצמה במשך הלילה. וטעם איסורו, כתב המשנ"ב שם (סי' מב) משום שנראה כמובל בעצמו את הקרקע.

וגם דבר שאיסורו הוא רק משום טירחה, כגון לקנות סחורה ולמוכרה, כתב בביה"ל לעיל (סי' תקלט ס"א ד"ה בין לקנות) שאסור לעשותו במועד אפילו על ידי נכרי, ומימי כתב השו"ע לעיל (סי' שז ס"ג), שיותר לומר לנכרי שיקנה בשבת לעצמו והישראל יקנה ממנו לאחר השבת.

אכן, בדבר שמעיקר הדין מותר לעשותו ורק נהגו בו איסור, כגון כיבוס בגדי פשתן, כתב במשנ"ב לעיל (סי' תקלד ס"ק יד) בשם הא"ר והפרישה שיותר ליתן לנכרי לעשותו.

וכן לענין צידת דגים באופן שמוכח ממעשיו שצד גם לצורך חול, כגון שחופר בצד הבריכה שיוזבו המים ויצודו הדגים, כתב לעיל (סי' תקלג ס"ק כג) שיש להתיר על ידי נכרי, כיון שמעיקר הדין יש להתיר כיון שצד את הדגים גם לצורך המועד. ואף שעושה באופן שאוושא מילתא, מימי כיון שיש בזה מחלוקת הפוסקים, הכריע להתיר על ידי נכרי.

וכן בספק דבר האבד, הביא לעיל (סי' תקלז ס"ק א) בשם החיי אדם להתיר מלאכת מועד על ידי נכרי, כיון שהדבר תלוי במחלוקת הפוסקים אם יש להתיר ספק דבר האבד במועד.

3) ולכתוב קובלנה כדי לקבול בפני ערכאות עכו"ם, כתב לעיל (סי' תקלט ס"ק יב) שאם צריך מעות להוצאת יום טוב יתכן שמותר לכתובה על ידי נכרי.

4) ובביה"ל לעיל (סי' תקלג ס"א ד"ה ערוף) ציין שהצנחן להתנהג בענין עשיית יין שרף כמו שכתב הבאר היטב (שם ס"ק ב) בשם תשובת בית יעקב, שבמקומות שעושין יין שרף ויש להם רווח הרבה, יש מקום להתיר על ידי נכרי וליתן הרווח לעניים, כיון שאינם עושים מלאכה בעצמם רק על ידי נכרי.

5) המג"א הוכיח סברתו ממחלוקת השו"ע והרמ"א לעיל (שם). שלדעת השו"ע רק מלאכה דרבנן מותרת על ידי נכרי לצורך מצוה, ולדעת הרמ"א אף מלאכה דאורייתא מותרת. ואם כן לדעת הביה"ל לעיל (סי' תקלז ס"א ד"ה ומתו) שמלאכת המועד אסורה מן התורה, הראייה מסי' שז היא רק מדברי הרמ"א שלצורך מצוה התיר אפילו מלאכה דאורייתא על ידי נכרי, ולכן גם במועד מותר אפילו שמלאכת המועד אסורה מן התורה. אמנם המשניב שם (סי' כד) הכריע לענין שבת כדעה האוסרת לעשות מלאכה דאורייתא על ידי נכרי לצורך מצוה, ורק באן לגבי המועד הביא להקל כדעה זו.

[משנ"ב ס"ק ב]

דמה שאינו קרוי לא מקרי הוקף⁶.

6) אמנם אם נכרי חייב לו חוב, ואם לא יתבענו כעת בערכאות ויניח הדבר עד לאחר המועד יוכל לבא לידי הפסד, כתב לעיל (סי' תקלט ס"ק יב) ובשעה"צ שם ס"ק יד) שיותר לו לכתוב את התביעה בעצמו במועד (וביאור החילוק הוא, שמה שמפסיד עכשו את החוב שחייב לו נחשב לדבר האבד, משאין כן מה שיצטרך להוציא כסף לאחר המועד לא נחשב כדבר האבד)].

[שעה"צ ס"ק ב]

עין סימן רמד במשנה קריה סעיף קטן יט וסעיף קטן כ'⁷.

7) שם הביא שבריעבד אם נעשה באיסור על ידי שכיר יום אסור למשלח לדור בו לעולם ולאחרים בכרי שיעשו, ורק בקבלנות היקל בזה.

[משנ"ב ס"ק ה]

[לא אתי למחשדה שהוא עכירי'ים⁸].

8) ולענין מסירת בגדים לניקוי בחנות של נכרי קודם המועד באופן שיתכן ויכבסם במועד, כתב לעיל (סי' רנב ס"ק בה) לענין מסירת בגד קודם השבת כשיתכן שיכבסם בשבת, שדעת המג"א לאסור כאשר ניכר שהבגדים הם בגדי יהודי, ומכבסם במקום גלוי ומפורסם, ובשם התוספת שבת כתב להתיר כיון שאין ידוע של מי הבגד, ובשם החיי אדם הביא טעם נוסף להתיר, שכיון שרוב בני העיר נותנים לכובס בקבלנות, יודעים הבל שאינו שכיר יום של הישראל [כטעם המבואר כאן].

[משנ"ב ס"ק ז]

זהו הדין דל'שאל שרי למצו⁹.

9) ואף שעל ידי כך מדבר הוא בעניני משא ומתן במועד, הוכיח מכאן הגר"ש אויערבך (שש"כ פס"ח הע' קב) שלא נאמר במועד איסור דובר דבר שלא יהיה דיבור כדיבור בחול, ושונה בזה משבת ויום טוב, כיון שיסוד איסור מלאכה במועד הוא משום טירחה, ובדיבור בעניני חול לא שייך טירחה.

